

POLITICILE SOCIALE IN REFORMARE

Ion IONESCU

Experiențele pun în evidență diferențe considerabile de punere în aplicare a politicilor sociale în reformare. Ele pleacă de la reevaluarea statului bunăstării, de la critica filosofiei (neo)liberalismului economic afectat de criză. Aceasta, prin efecte, a reliefat rezistența mai mare sau mai mică a sistemelor de sociale din țările membre ale Uniunii Europene și a demonstrat, dacă mai era necesar, insuficiențele unui « model social european » - pe care cu greu îl putem repera - și a reînviat dezbaterile privind Europa socială, « statul social activ » etc. Rezistența diferențială la efectele crizei actuale a permis să apreciem pertinenta unor mecanisme de protecție socială, niveluri diferite de eficiență, a subliniat puncte slabe ale dispozitivelor de inspirație "neoliberală", a revitalizat dezbaterile privind sfârșitul statului bunăstării și căutarea de modele alternative. Reforma politicilor publice generale, a celor sociale în special, este expresia unei noi paradigme de dezvoltare (legate de liberalizarea prețurilor, dereglementarea piețelor, eliminarea subvențiilor, privatizare, concurența la toate nivelurile etc.), a redefinirii rolului statului-națiune, a necesității de a aborda o gamă largă de probleme arzătoare (lipsa locurilor de muncă, șomajul, sărăcia, standarde scăzute ale dezvoltării umane și sociale, ale efecte ale crizei care afectează noi segmente vulnerabile ale populației).

Țările sunt sub presiunea cerințelor transnaționale, iar dezvoltarea complexă și cererile de reformă provin nu numai din interiorul lor. Care este

semnificația abordării, acum, a reformei politicilor în contextul integrării europene? Ce se știe despre efectele și implicațiile experiențelor de reforme ale politicilor sociale în derulare? Ce fel de societate pot crea astfel de « noi politici »?

Cei mai mulți dintre factorii care modelează « europenizarea » de azi nu sunt noi. Ceea ce numim acum "integrare europeană" este expresia unei rețele mai complexe de relații între statele naționale, iar noutatea constă în faptul că ramificațiile rețelei sunt mai ample și mai profunde decât în trecut. Percepția că statele-națiune au o putere mai mică decât înainte din cauza integrării europene este relativă. Este vorba tot de țări mai mult sau mai puțin puternice. Interinfluențele și interdependențele afectează capacitatea unora de a-și modela sistemele sociale, de asistență, de servicii sociale. Sistemele etice locale sînt invadate de valori rezultate din imperative economice, ale finanțelor, comerțului, comunicării în masă și întreținute de către acestea. Influențele transnaționale se bazează pe valori, idei, imagini și obiective ale unei societăți ideale, abstracte, dar în care ... tot progresul economic, dezvoltarea tehnologică, mobilitatea socială sunt privite ca obiective sociale și individuale atractive și fezabile pe termen scurt... Se mai consideră că această societate ideală poate deveni realitate acum prin dorința și voința cetățenilor de a schimba și adapta structuri sociale, instituții și practici, în conformitate cu un șablon predefinit care nu e al nici unei națiuni sau socioculturi specifice...

Unele influențe transnaționale pot fi pozitive (vezi presiunile asupra standardelor mediului fiscal, mediului natural, asupra realizării minimum-ului de drepturi fundamentale ale omului, de servicii sociale esențiale). Dar dacă europenizarea sporește interdependența între țări aflate în diferite stadii de dezvoltare, ea poate spori vulnerabilitatea țărilor « în curs de dezvoltare », « de la periferie », deoarece acestea pleacă de la condiții preexistente de dependență, de deficit de resurse, de lipsa controlului asupra deciziilor și instrumentelor lor strategice. Într-o lume globalizată, statul național este mai puțin capabil să asigure plase de siguranță socială fără ajutor din exterior, sau doar reducînd salariile și pensiile. Noțiunea de reformă politică socială folosită din belșug acum, servește drept cadru valoric și direcție pentru sistemele de management proiectate mai demult să asigure echitatea și dreptatea socială. Numai că acum, reforma este văzută ca un proces continuu de schimbare, reabilitare, modificare a unor politici și practici, sau eliminarea altora mai puțin eficiente. Tendința este aceea de a transforma parametrii statului-bunăstării sub toate formele lui, în condițiile în care ... tot piața este considerată cea care ar permite guvernului să obțină beneficii din libera concurență între cererea și oferta de servicii sociale, tot ea cea care ar mobiliza resursele organismelor (non)profit, tot ea cea care ar putea favoriza apariția cetățenilor independenți, capabili să facă alegeri în funcție de preferințele individuale. Se admite că statul nu mai intervine ca înainte de criză în alocarea și gestionarea cheltuielilor sociale, că folosește banii mai eficient, în condițiile în care

intervin mai mult și alte organizații și asociații din societate. Dar concurența și auto-suficiența pieței sînt acum într-un ethos social mai receptiv și la alte capitaluri ? la dezvoltarea durabilă? Este realist să ne bazăm - tocmai cînd resursele sînt mai puține - mai mult pe capacitățile indivizilor și comunităților de a îmbunătăți protecția socială, asistența socială, furnizarea de servicii sociale? Deși reforma politicilor sociale este o realitate în multe țări, ea se împletește cu efectele presiunilor financiare, economice, demografice, cu democratizarea, migrația, cu complexitatea reglementărilor juridice, a birocrăției nedetronate, cu decalajele socio-economice persistente. Experiențe ale descentralizării, privatizării (inclusiv a sistemelor de securitate socială), de orientare a programelor de luptă împotriva sărăciei etc. sunt variate de la țară la țară și depind de o combinație de factori, exigențe publice, oportunități politice, grupuri de presiune și de interese, de împrumuturi internaționale ... Cine beneficiază de aceste reforme ? Cine sunt perdanții? Ce rezultate măsurabile se întrevăd pe termen lung? Ce efecte intenționate și neintenționate?

Este necesară o evaluare sistematică a rezultatelor așteptate și neașteptate, pe termen scurt și lung etc., dar ...nu avem una. În același timp, clarificările sînt necesare pentru toți cei implicați. Unele întrebări și răspunsuri de genul celor de mai sus au fost formulate la recenta întrînire europeană organizată la Montrouge, Paris: *L'INNOVATION SOCIALE ET LES TERRITOIRES*, între 7-9 februarie 2012. Ce priorități ale reformei politicilor pentru o mai bună dezvoltare socială? Ce soluții de reformă a politicilor publice și a sistemului de valori pe care-l presupune reforma? Abordările actuale pot reconstrui capacitatea de a învăța și de a participa la dezvoltarea comunitară în anii următori? etc.

Astfel de întrebări își pun toți actorii sociali care vor să înțeleagă, să regândească axele intervenției, formării, cercetării socialului în Europa. Cei prezenți în Franța la începutul lui februarie a acestui an, le-au abordat în cadrul unor conferințe, ateliere, dezbateri, mărturii, proiecții, expoziții etc., toate sub semnul creativității și inovării, al expresiei directe, al prezentărilor speciale. Interogațiile generale, punerile în discuție a unor sisteme de protecție socială și a organizării lor au creat dificultatea emergenței unor modele de analiză care să permită construcția unor demersuri comune în cadrul Europei atât de bogate și fragile în diversitatea ei. Constatări mai generale au fost făcute, dar de multe ori plecînd de la abordări tematice specifice, categoriale, fără să se ajungă la cadre teoretice generale. Manifestarea științifică a permis o înțelegere comună și tratarea împărtășită a multor probleme. Modelele și grilele de lectură uzuale au fost adesea puse în discuție, au fost prezentate abordări din unghiuri noi plecînd de la efectele crizei și modificările induse în sectorul social, atât în termeni de direcții ale politicilor publice, cît și în cei de transpunere în act și asumarea de sarcini. Intervenția socială, văzută în sens larg, extinde analiza obișnuită asupra diverselor

aspecte ale practicii, solicită noi actori, declanșează alte mecanisme de punere în act, de acompaniament. În cele trei zile de prezentări de comunicări și dezbateri a apărut necesară luarea în seamă a multiplelor expresii teritoriale plecând nu numai de la comparații, dar și de la gândirea transversală, de la imaginarea de politici și strategii.

Cadrela națională care definesc, în general, intervenția socială, organizarea, formarea, cercetarea și delimitează ariile de aplicare a politicilor, se pretează la comparații, dar nu permit ușor aprecierea cu onestitate științifică a realităților locale și a impactului inovațiilor în domeniu. Pe de altă parte, la nivel local, la nivelul de proximitate cel mai mic, nu se poate aborda comparativ pentru a se identifica „bătaia pe termen lung” și pe larg a acțiunii publice și a potențialului său de extrapolare. Abordarea regională a părut scara de apreciere adaptată reflexiei participanților, cu atât mai mult cu cât mulți dintre cei reuniți la Montrouge au făcut din acest nivel teritorial un element cheie al acțiunii lor sociale. În acest cadru au fost explorate condițiile teritoriale și inovațiile intervențiilor, formatorilor, cercetătorilor socialului. Această întâlnire regională europeană a oferit prilejul participanților din Anglia, Belgia, Bulgaria, Canada, Cehia, Elveția, Germania, Grecia, Italia, Olanda, Polonia, România, Rusia, Spania, Suedia, Ungaria etc. să dezbată elemente decisive în prezent pentru intervenția socială, IRTS Montrouge creînd toate condițiile prielnice pentru facilitarea reflexiei organizate și convergente.

Axele principale ale dezbaterilor au fost: *inovare și teritorii ale politicilor sociale în Europa, noi orientări ale dezvoltării comunitare și politicilor sociale în Europa, forme noi de intervenție socială: ce inovații?, povestiri ale practicii - energii creatoare etc.* Conferințele au abordat teme precum: *Confruntându-ne cu criza, ce alternative avem? Inovația socială, Economia socială, Drepturile sociale în criză? Fundamente filosofice, politice etc. ale crizei, Rezistența sistemelor de bunăstare în Europa, Cetățenie și protecție socială, Grecia pusă la încercare, Noi concepții de intervenție socială în Europa, Politici sociale în Rusia, Polonia, România etc., Domenii de acțiune socială - o zonă socială europeană? Regiunea, scara de referință? Intervenții inovatoare, deficiențe legislative sau structurale,*

Experimentări dar și planificări, Matrici și incubatoare de inovare socială, Practici artistice și clinice socio-educative, Migrație și integrare, Imigrare și coeziune socială, Integrarea socială și profesională a tinerilor, Tinerii din suburbiile Europei, Integrarea prin activitate economică, Țigani - ce soluții pentru ce problemă (e)?, Zone și condiții de inovare în domeniul copilăriei, Cercetare / experimentare în domeniul protecției copilului, Persoanele cu handicap și dependente în Europa etc. Printre comunicatori s-au numărat : Anna Rurka, Anne Petiau, Antonina Dashkina, Bruno Coste, Bruno Gérard, Carin Reinders, Claudia Della Croce, Elena Allegri, Florence Jusot, Gérard Greneron, Ion Ionescu, Irène Kontomichos, Irène Piperaki, J. Van Lent, Janine Bimbal, Jean-Christophe Panas,

Jean-Luc Dumont, Jean-Michel Reynaud, J el Kerouanton, John Ward, Jorge Sabater, Kieron Hatton, Kunka Damianova, Laurent Ott, Marie-Jo Bourdin, Marie-Thérèse Leblanc, Montserat Feu, Nabil Neffati, Nathalie Mahieu, Olivier Legros, Pascale Bielakoff, Pascale Breugnot, Véronique Boncompagni, Yves Haddadi  .a. Au participat lucrători sociali, manageri de  coli, de servicii, manageri de proiect, actori locali, cercetători, profesori, studenţi, artişti  .a. Int lnirea a deschis spaţiul de dezbateri  i de propuneri care,  in nd cont de context, de impactul politicilor  i practicilor sociale, poate apărea ca parte activă  i angajată în domeniu, cu scopul de a identifica oportunităţi de intervenţie, formare, cercetare chiar  i în acest climat de criză financiară  i economică.